

Partidistriktsmotion: handlingsplan för en socialdemokratisk kulturagenda

Inledning

Regeringsbeslutet den 27 mars 2020 om att förbjuda allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, först genom ordningslagen sedan med stöd av pandemilagen, har satt ljuset på kulturens roll i coronakrisens spår. Inställda teater- och biografföreställningar, konserter, festivaler, idrottsevenemang, danstillställningar och mässor har genererat intäktsförluster, arbetslöshet och otrygghet bland konst- och kulturutövare i hela vårt land. Situationen riskerar att medföra bestående men för kulturen, bildningen, sammanhållningen, och i förlängningen demokratin.

Den statliga kulturpolitiken stod redan innan coronapandemin inför utmaningar. Det nationella målet att alla ska ha möjlighet att ta del av en mångfald av konst och kultur, av ett kulturutbud som upplevs relevant och där möjligheter inte begränsas av ens ekonomiska- och sociala bakgrund eller var i landet man bor, efterlevs inte. Myndigheten för kulturanalys har i snart ett decennium påtalat hur kulturvanor och tillgänglighet skiljer sig åt beroende på socioekonomiska, geografiska och demografiska faktorer. För att bryta delaktighetsmönster som etablerats under lång tid, krävs tidiga och långsiktiga åtgärder.

Konstnärer och kulturskapares ekonomiska och sociala villkor måste bli föremål för politiskt reformarbete. Coronapandemin har synliggjort att staten, regioner och kommuner tillsammans lyckats föra kulturinstitutionerna och den offentliga kulturella infrastrukturen genom krisen. Men institutioner och verksamheter är inte samma sak som kulturskapare och utövare. Kulturutövandet som regissörer, producenter, skådespelare, artister står för, har under flera decennier gått från att vara anställda på institutionerna till att man idag driver enskild firma eller aktiebolag. Många gånger ofrivilligt. Av de professionellt verksamma skådespelarna inom teatern i Sverige idag har 240 fastanställning av cirka 3000 skådespelare. Utredningar visar att kulturarbetare arbetar under ekonomiskt sämre villkor än andra grupper i samhället med motsvarande krav på utbildning och yrkeserfarenhet.¹ Den statliga offentliga utredningen *Konstnär – oavsett villkor*?² visar på stora svårigheter att erhålla sociala försäkringar, föräldrapenning, bostadsbidrag och försörjningsstöd fastän konstnärer har en lägre genomsnittlig inkomst. Statliga stipendier är inte SGI -grundande. Konstnärer har dessutom i mindre grad kollektivavtalad tjänstepension. Den ekonomiska ramen för konstnärspolitiken behöver också öka.

En fråga som på senare tid har aktualiserats handlar om den konstnärliga friheten. Hat och hot som riktas mot konstnärer, kulturskapare, författare och journalister i syfte att bekämpa kulturuttryck, begränsa kulturutövandet och det fria ordet är ett växande samhällsproblem. I flera uppmärksammade fall har politiken genom instrumentell styrning tagit sig långtgående friheter. Principen om en armlängds avstånd mellan politikens styrning och kulturens innehåll måste formuleras och förtydligas. Straffrättsliga åtgärder måste även till för att skydda konstnär, kulturskapare, författare och journalister.

Genom den snabba kulturella internationaliseringen, digitaliseringen och teknikutvecklingen har kulturens förutsättningar snabbt förändrats. Idag sker samtalen på de globala onlineplattformarna, tidningarna har övergått till digitala utbud och streamingtjänster ökar tillgången till musik och film. Huruvida de globala onlineplattformarna ska regleras när de även utgör en plattform för antidemokratisk mobilisering, hat, hets och hot har blivit en stor fråga för EU kommissionen. Digitaliseringen aktualiserar även frågan annonsintäktsfinansiering för kvalitativ journalistik, konstnärer och kulturskapares rätt till upphovsrätt samt hur den offentliga kulturen kan öka

¹ Rapport 2020:1, *Kulturanalys 2020 – En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen*, Myndigheten för Kulturanalys.

² SOU 2018:23, *Konstnär- oavsett villkor?*

tillgängligheten. Internationaliseringen, det kulturella utbytet och det nordiska kultursamarbetet måste, inte minst mot bakgrund av pandemins bakslag, främjas.

De nationella kulturpolitiska målen

Senast år 2009 utvärderades de nationella kulturpolitiska målen och ändringar genomfördes av den dåvarande borgerliga regeringen. Mål som decentralisering, jämlik tillgång och att motverka kommersialismens negativa verkningar, togs bort. Idag är det nationella kulturpolitiska målet att *kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och en obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.*³

För oss socialdemokrater handlar kultur och bildning om människors personliga frihet och samhällets progressiva utveckling. Kunskap och kultur ger människor möjlighet att vidga sina perspektiv och frigöra sina tankar och sin skaparkraft. Denna frigörande förmåga är en avgörande motvikt mot ekonomiska och sociala elitors strävan att ta makten över tanken. I och med att kulturen är bärare av kodningen kring hur ett samhälle organiseras är den per automatik ett maktinstrument. Den kan användas för att förstärka över- och underordningen i samhället precis som den kan användas för att motverka den.

I det demokratiska samhället är människan målet, tillskillnad från i diktaturen, den fascistiska eller kommunistiska där människan reducerats till medel. Människan är en produkt av arv och miljö. Samtidigt som det gäller att värna individens frihet och utvecklingsmöjligheter besitter vi kunskapen om miljöns stora inverkan på människornas sätt att tänka och vara. Den yttre fysiska och den inre psykiska miljöns betydelse för människan är för oss utgångspunkten för det politiska reformarbetet att undanröja hinder för och främja den demokratiska utvecklingen.⁴

På senare tid refererar vi socialdemokrater vanligen till ambitionerna som fanns i 1974 års kulturpolitik. Då handlade kulturpolitiken om att förena den överbyggnad som skapats av akademierna från Gustaf III:s tid, institutionerna från den tidiga industrialiseringen samt folkhemsperioden till det som kom att bli 1960-talets vida samhälleliga kulturbegrepp. Ambitionen var att förstärka tillgången till kultur och bildning, regionalisera kulturen, ge en plats för folkrörelserna, bygga ut medborgardrivna mötesplatser och angripa kommersialismens negativa verkningar. Med tiden uppstod dock utmaningar med målformuleringarna då de nästintill blev omöjliga att använda som utgångspunkt för konkret kulturpolitisk reformverksamhet. Det blev allt svårare att utpeka ett specifikt område för kulturpolitikens insatser.

Globaliseringen, teknikutvecklingen och digitaliseringens framfart ställer kulturen inför helt nya utmaningar. Var och en kan idag enkelt och snabbt publicera sig på internet samtidigt som det inte längre finns ansvariga utgivare, redaktörer eller förläggare som tar ansvar för innehållet. Det gamla mer reglerade kulturella informationslandskapet gav mer utrymme för eftertänksamhet, medan det nya innebär ett flöde som ständigt pågår. Utvecklingen ställer höga krav på medborgarnas förmåga till källkritik.

En annan utmaning med den ökade kommersialiseringen och digitaliseringen är att det har blivit svårare att ta betalt för kultur som går att hitta gratis på nätet. På senare år har vi sett en vändning där det utvecklas digitala prenumerationer på tidningar och betalda tjänster för att lyssna på musik och se filmproduktioner. Det har lett till att kulturarbetare får betalt, men dessvärre är ersättningsnivån låg. När ett fåtal stora globala mediaföretag dominerar marknaden lämnar annonspengar och skatteintäkter landet. På så sätt återinvesteras inte heller resurserna till ny svenskspråkig kulturproduktion.

³ De nationella kulturpolitiska målen: <https://www.regeringen.se/artiklar/2018/06/regeringens-politik-for-kultur-i-hela-landet/>.

⁴ Socialdemokraternas första kulturpolitiska program, *Människan och nutiden*, s. 7.

Ett viktigt skäl till att kulturen behöver offentligt stöd är att Sverige är ett litet språkområde. Vi anser att det är viktigt att det finns kultur på svenska för att bevara och utveckla språket. Språket är en avgörande del av vårt kulturarv och berättar om vårt samhälle. De svenska kulturkonsumenterna är få och flera konstformer skulle bli väldigt dyra för individen om kulturen inte fick offentligt stöd. Det skulle minska tillgängligheten och riskera att leda till ett mindre rikt kulturliv. Detta gäller även, och ofta i högre grad, Sveriges minoritetsspråk.

Mot bakgrund av den kulturella ojämlikheten samt globaliseringen, teknikutvecklingen och digitaliseringens kraftiga framfart menar vi att det måste tillsättas en ny media- och kulturpolitisk utredning som bland annat ser över de kulturpolitiska målen, hur principen om armlängds avstånd befästs, rollfördelningen mellan staten, regionerna och kommuner samt internationaliseringen- och digitaliserings inverkan på media- och kulturens förutsättningar.

Bildningsresan

FN:s konvention om barnets rättigheter slår fast alla barns rätt till kultur. Barn har rätt till yttrandefrihet och att oberoende territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck. Barn har också rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

Sedan 1970-talet har vi i Sverige haft en bred politisk enighet om satsningarna på barn och unga. År 1996 stärktes prioriteringen av barn och unga i den nationella kulturpolitiken. Så gott som alla som får statligt stöd för sin kulturverksamhet ska redovisa hur de lever upp till kraven på att prioritera barn och unga. Vi socialdemokrater vet att kultur och bildning har en stor betydelse för barn som fortfarande växer och utvecklas, inte minst för språkutvecklingen. Barn har många olika sätt att uttrycka sig på och genom att få möjlighet att använda sig av de olika uttryckssätten stärks barnets kreativitet och skaparkraft.

Människors kulturvanor skapas i barndomen. Därför har skolan en viktig uppgift när det gäller att möta de barn och unga som i sin vardag inte får tillgång till kultur. Tillgången till estetik, musik, teater, humaniora, bild och formgivning kräver ett systematiskt arbete. Skolan ska svara för att tillhandahålla lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet.

Därför är det av vikt att förskolan ges ett tydligt kulturuppdrag. Varje barn ska ha rätt till kvalitativa kulturupplevelser inom ramen för förskolan och grundskolan och estetiska ämnen ska stärkas i grundskolan och gymnasiet. Därtill vill vi återinföra estetiska ämnen i gymnasieskolan. Reformen ”Skapande skola” som infördes av den borgerliga alliansen har visat sig vara avhängigt den enskilde lärarens kulturengagemang eller skolans resurser för planering och samarbete med kulturaktörer. Vi menar att det är viktigt att alla barn nås av professionell kultur i skolan genom ord, bild, scen och ton och därför vill vi avskaffa ”Skapande skola” och införa reformen ”Kultur i skolan”.

Genom att göra estetiska ämnen obligatoriska kommer också efterfrågan på lärare inom estetik, bild och musik att öka. Bristen på pedagoger- och musiklektorer behöver åtgärdas och kommunerna måste ges i uppdrag att minska antalet deltidstjänster- och timanställningar till förmån för heltidsanställningar.

Bildningsresan börjar med språket. Litteraturen är en avgörande ingång till språket. Att ta del av böcker, läsande och få möjlighet att utveckla sin egen skrivande förmåga är en fråga om jämlikhet. Såväl skolan som biblioteken är viktiga möjligheter för att alla barn ska få samma förutsättningar till läsande och att nå litteratur man inte visste fanns. Möten med författare ger stor inspiration för vidare läsning och för eget skrivande. Men att vara författare innebär ofta att leva med små ekonomiska marginaler. Ett av de viktigaste arbetstillfällena är just uppläsningarna och möten med publik, oavsett ålder. Skollagen anger vad en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet ska omfatta. Trots detta saknar skolor bemannade skolbibliotek. Därför måste anställningar av yrkesutbildade bibliotekarier göras och alla barn ges likvärdig tillgång till skolbibliotek.

Kulturskolan

Vårt lands musikframgångar har ofta tillskrivits den kommunala kulturskolan. Men i stället för att låta fler ta del av verksamheten, har dess grundvalar under en längre tid eroderat. Höga avgifter, växande köer och få initiativ för att komma åt den alarmerande bristen på utbildade pedagoger och lärare, är några exempel som lyfts fram i den nationella utredningen *En inkluderande kulturskola på egen grund*.⁵ En studie från Högskolan för scen och musik vid Göteborgs Universitet samt Kulturskolerådet egna rapport visar att barn med välutbildade och kulturutövande föräldrar är överrepresenterade i den kommunala kulturskolan.⁶ Den nationella kulturskoleutredningen visar att alla ungas rätt till konstnärliga uttryck, kunskap och bildning blivit avhängigt vilken kommun man växer upp i. Eftersom kulturskolan främst styrs av kommunala beslut och med kommunala medel innebär det att dess mål, syfte och inriktning varierar.

Över 38 000 barn och ungdomar står i kö för att delta i kulturskolan.⁷ Allra längst är köerna till undervisning på populära instrument som gitarr, piano och slagverk. Andra intressen som kommunerna inte kan svara mot handlar om anmälningar till sång och kör, medan en femtedel av kulturskolorna har kö till dans, teater och bild. Antalet platser som erbjuds i respektive kommun hänger ihop med hur verksamheten organiserats och vilka resurser som satts av. Medan vissa kommuner budgeterar utifrån en viss andel barn som ska erbjudas plats, har andra inget budgettak utifrån principen att alla som vill delta ska få plats.

Ett hinder för delaktighet är köbildningen som grundar sig i bristen på pedagoger- och musiklärare. Det saknas för närvarande exakta uppgifter om antal anställda på landets kulturskolor. Den nationella kulturskoleutredningen kan dock konstatera att det är vanligt med deltidstjänster- och timanställningar samt att den fackliga anslutningsgraden är lägre än i övrigt. Ungefär en tredjedel delar sin tjänst mellan kulturskolan, grundskolan eller gymnasieskolan. Ett annat hinder är deltagaravgifterna som alla kommuner utom tretton använder sig av, som istället erbjuder avgiftsfrihet. Vårdnadshavares betalningsförmåga har visat sig ha ett samband med snedrekryteringen.

Sedan år 2016 fördelar Kulturskolecentrum bidrag till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet. Det var 232 kommuner som ansökte om medel från det riktade statsbidraget till kulturskolorna år 2019. Antalet sökande kommuner har ökat för varje år under de senaste åren. Under 2020 har 253 kommuner ansökt om det statliga utvecklingsbidraget. Därtill överstiger det belopp som kommunerna sammantaget ansöker om påtagligt i relation till vad som beviljas och betalas ut.

Kulturskoleutredningen anger i sitt betänkande från oktober 2016 att en lagstiftning med full kostnadstäckning skulle uppgå till mer än 2 miljarder kronor. För 2019 uppgick kommunernas sammantagna nettokostnader för musik-/kulturskolan till omkring 2,7 miljarder kronor. Mot bakgrund av Kulturskoleutredningens betänkande skulle därmed de nämnda kostnadsuppgifterna kunna ses som ett tak för vad det skulle kosta staten att lagstifta om kulturskolans verksamhet. Det krävs dock en grundlig analys för att göra en tillförlitlig bedömning. Kostnaden beror exempelvis på hur lagen skulle utformas och hur verksamheten ska finansieras (såsom möjligheten för kommunerna att ta ut avgifter).

Frågan om en kulturskolelag handlar om att göra en avvägning mellan ökad nationell likvärdighet och att begränsa den kommunala självstyrelsen. Utredningen anser att det kan finnas flera skäl som talar för en lag jämfört med att använda sig av andra styrmedel. Utan lagstiftad verksamhet är det

⁵ SOU 2016:67, *En inkluderande kulturskola på egen grund*, 2016.

⁶ Jeppsson, Cecilia & Lindgren, Monica, *Exploring equal opportunities: Children's experiences of the Swedish Community School of Music and Arts*, Högskolan för scen och musik, Göteborgs Universitet, 2018 samt Kulturskolerådet, *Kulturskolan i siffror 2019*, s. 23, 2019.

⁷ Kulturskolerådet, *Kulturskolan i siffror 2019*, s. 18 2019.

lättare att göra större besparingar och lägga ner verksamheter vid stora omvärldsförändringar. En lag skulle också slå fast att alla barn och unga ska ha tillgång till en kulturskola av hög kvalitet oavsett lokala förutsättningar, traditioner och intressen för verksamheten. Det som kan tala mot en lag är att den kan begränsa kommunernas valfrihet och det kommunala självstyret. Dessutom kan det uppfattas som en alltför kraftig åtgärd att lagstifta en verksamhet som nästan alla kommuner redan bedriver. Kulturskoleutredningens slutsats är att det mest verkningfulla vore en juridisk ram i form av en kulturskolelag. Men på grund av den kommunala finansieringsprincipen och de ekonomiska konsekvenserna ville inte utredningen överlämna ett sådant förslag till regeringen. I stället förlog utredningen att införa stödstrukturer på nationell och regional nivå samt riktade statsbidrag.

Vi menar att det finns ett behov av att, liksom bibliotekslagen, införa en kulturskoleramlag för att säkerställa verksamheten och den kulturella infrastrukturen för barn och unga i hela landet. Med lagkrav kan också andra frågor, så som personalförsörjning och anställningstryggheten för estetiska lärare och kulturskolelärare förbättras i kommunerna.

Motverka kulturell ojämlikhet

Vi socialdemokrater har varit drivande i att bygga upp en unik kulturell infrastruktur som når stora delar av landet. Vi har bibliotek i alla kommuner. Det finns musik- och kulturskola. Flera städer har muséer, teatrar och symfoniorkestrar. Hembygdsföreningar och bygdegårdar levandegör kulturarvet lokalt. Folkbildningen i form av studieförbund och folkhögskolor är spridd i hela landet. Arbetarrörelsen skapade tidigt egna mötesplatser som Folkets Hus och Folkets Park. Genom främjandeorganisationers arbete, som Riksteatern, Konstfrämjandet och Skådebanan, har kultur i dess olika uttrycksformer fått en bred och folklig förankring. Dessa olika främjandeorganisationer har burits fram som en självklarhet av den samlande arbetarrörelsen i syfte att bredda tillgången till kulturlivet. Trots detta visar utvärderingar av kulturpolitiken att personer som bor i större städer och har god ekonomi tar i anspråk en större del av den professionella kulturen än andra grupper. Det finns stora klassklyftor och klyftor mellan storstad och landsbygd.

Vi har sett en utveckling där det offentliga rummet kommersialiseras och kulturella mötesplatser stängs. Teatrar blir affärer. Samlingslokaler försvinner, har övergripande behov av ombyggnationer och renoveringar eller tvingas till hyror många föreningar inte har råd med. I moderna inglasade gallerior är det ont om öppna platser för att slå sig ner och vila, tänka eller diskutera en stund, utan att handla något.

Det ska finnas ett brett kulturutbud av hög kvalitet i hela landet. Kraften för att skapa ett levande kulturliv kommer främst från medborgarna själva, från gräsrotsinitiativ och lokala föreningar. Folkrörelser, kulturföreningar, studieförbund och folkhögskolor spelar en viktig roll som kulturarrangörer och kulturskapare. Samlingslokalsorganisationer, som Folkets Hus och Parker, Våra Gårdar och Bygdegårdarna, driver föreningsdrivna samlingslokaler som är viktiga för kulturlivet. Aktörer som dessa ska ges förutsättningar att utöka sin verksamhet men då behövs fler lokaler för kultur- och föreningsliv till låga hyror.

Fri entré på museer är ett verktyg för ökad tillgänglighet. Det har ökat antalet museibesök men inte förändrat vilka grupper som går på museer. Vi vill att offentliga museer och annan offentligt finansierad kulturverksamhet ska bedriva ett aktivt uppsökande arbete för att få nya grupper att hitta till kulturen. Vi vill även att de statliga institutionerna ska få ett tydligare uppdrag att förmedla kultur i hela landet, genom att till exempel öppna filialer, genomföra turnéer eller ta fram vandringsutställningar. Det kräver att det finns mötesplatser, som scener för levande konst, ateljéverksamhet, utställningar och folkbildningsverksamhet. Vi vill också att det ska finnas utrymme för kulturella aktiviteter i kommersiella gallerior och köpcentra.

Enprocentregeln är en finansieringsmodell för konstnärlig gestaltning i offentliga miljöer som tillkom år 1937 genom ett statligt kulturpolitiskt initiativ. Regeln, som i staten tillämpas i begränsad omfattning, innebär att cirka en procent av budgeten för ett byggprojekt, vid nybyggnation, om- eller tillbyggnad, bör avsättas till bild- eller formkonstnärlig gestaltning i offentligt byggande. Syftet med enprocentregeln är att skapa ett stabilt och mer långsiktigt ekonomiskt utrymme för konsten i planeringen och byggandet av offentliga miljöer. Var fjärde kommun tillämpar enprocentregeln, alltså att minst en procent av ny-, om- och tillbyggnationer av offentliga miljöer investeras i konst. Några kommuner tillämpar regeln även vid markanvisningar till privata byggherrar. Vi vill att regeln ska tillämpas i högre utsträckning. Här behövs också insatser för att främja en stark och aktiv arkitekturpolitik som främjar konst, design och gestaltade livsmiljöer tillgängligt för alla.

Därför menar vi att socialdemokratin måste verka för att det finns ett brett kulturutbud av hög kvalitet i hela landet, att statens andel av kultursamverkansmodellen ökar, att stödet till kulturföreningar, studieförbund och folkhögskolor som arrangerar och skapar kultur samt till samlingslokalsföreningar ökar, att politiska initiativ tas för att främja nybyggnation av samlingslokaler, medborgardrivna möteshus och lokaler för kultur- och föreningsliv till låga hyror. Den offentligt finansierade kulturverksamheten ska ges i uppdrag att bedriva uppsökande verksamhet och marknadsföra sig för att nå nya grupper. Offentligfinansierade kulturinstitutioner ska få ett tydligare uppdrag och stöd till att öppna filialer på fler orter samt att göra gästspel, vandringsutställningar och turnéer i hela landet. Enprocentregeln för konstnärlig utsmyckning ska tillämpas vid allt offentligt byggande – i stat, regioner och kommuner samt att regeln tillämpas vid markanvisning till och av privata byggherrar och fri-entréreformen utökas till regionala muséer.

Kultur i arbetslivet samt i vård och omsorg

Kultur är en källa till glädje och livslust. Den är också en möjlighet att närma sig och uttrycka svåra frågor och känslor, att få skratta, gråta och tänka efter. Att kulturen kommer till arbetslivet och inom vården och omsorgen innebär möjligheter att ta tillvara kultursektorns särskilda kompetens, viljan att kritiskt granska och tänka nytt, och att använda den för att göra välfärdsverksamheterna bättre.

Konst och kultur i välfärden är ett verktyg för att tala om och förstå olika förändringar i livet. Det kan även bidra till bättre hälsa. Kultur används redan på det sättet i dag, till exempel på en barncancerenhet som använder bildkonst för att barn ska få utlopp för sina känslor och i demensvården där sånger och danser från förr får de äldre att leva upp. Vi vill att kulturen ska få en större roll i vården och omsorgen.

Konst och kultur kan göras tillgänglig och angelägen för fler genom att olika kulturarbetare och konstnärer får möjlighet att komma ut på arbetsplatser. När konstnärer får jobba ute på ”vanliga” arbetsplatser avdramatiseras konsten för de anställda och konstnärerna själva utvecklas. Kultur och konst når ut till nya grupper och individer. Den professionella kulturen får inspiration från arbetslivet och amatörkultur stimuleras. Mötena kan också bidra till att utveckla kulturskaparna i deras roller och etablera nya inkomstkällor.

Tidigare har det funnits ett statligt projektbidrag att söka för kultur i arbetslivet. Det handlade om allt från läsfrämjande åtgärder till konstutställningar och teater på arbetsplatsen. I Sverige har också arbetsplatsbibliotek främjats. På senare år har som exempel skissprojektet genomförts med stöd från ESF-rådet (Rådet för Europeiska socialfonden). Utvärderingarna visar att de konstnärliga aktiviteterna stödjer personalen i att reflektera över den egna arbetssituationen och de egna arbetsuppgifterna, vilket i sin tur minskar den upplevda stressen. Vi socialdemokrater vill se ett nytt stöd för kultur i arbetslivet samt krav på kultur i vård och omsorg.

Kulturskaparnas villkor

Det är ofta svårt att försörja sig som professionell kulturarbetare. Dagens kulturarbetsmarknad präglas av tidsbegränsade osäkra anställningar. Det är vanligt att kulturarbetare kombinerar projektanställningar, egen företagsverksamhet och perioder när de försörjer sig på stipendier, som inte räknas som inkomst i trygghetssystemen. Kulturarbetarnas fackföreningar och intresseorganisationer har svårt att teckna bra avtal när de förhandlar mot stora internationella företag. De osäkra arbetsvillkoren har bidragit till ökad social snedrekrytering. Kulturarbetare som uppträder på scen har ofta sin arbetstid på kvällar och helger. Eftersom det saknas ett lagkrav på kommunerna att ha barnomsorg på obekvämt arbetstid är det svårt att kombinera arbetet som professionell konst- och kulturskapare med föräldrans ansvar för barn.

Den socialdemokratiska regeringen skapade år 1999 Teateralliansen för att öka den sociala och ekonomiska tryggheten för frilansande skådespelare och öka deras möjlighet till kompetensutveckling samt avlasta arbetslöshetskassan och utveckla arbetsförmedlingen. I Teateralliansen får ett antal kvalificerade, frilansande skådespelare en tillsvidareanställning som de tar tjänstledigt från när de har frilansuppdrag. Mellan frilansuppdragen får de tillgång till kompetensutveckling. Det här arbetssättet är uppskattat och verksamheten har utökats med en Dansallians och en Musikallians. Det är hög tid att utöka antalet antagna till allianserna samt bredda alliansverksamheten till fler områden.

Många utbildade konstnärer har inte arbetsinkomst från konstnärlig verksamhet eftersom det finns få betalda jobb i sektorn. Vi socialdemokrater vill bidra till fler arbetstillfällen för professionella kulturarbetare genom att stödja kulturarrangörer ute i landet så att det finns fler scener och lokaler där kultur kan visas. Vi vill också att kulturarbetares kompetens ska kunna bidra till andra verksamheter, exempelvis genom satsningar på kultur i skolan, i arbetslivet samt kultur i vård och omsorg.

Pandemins slag mot kulturlivet och kulturarbetares förutsättningar saknar motstycke. Förbudet mot allmänna sammankomster och offentliga tillställningar i syfte att minska smittspridningen innebär att nästintill all publikverksamhet har fått ställas in. Detta har drabbat teatrar, konserthus, biografier, arenor, festivaler, mötesplatser och alla anställningar i anslutning till dessa. Kulturarbetares begränsade trygghet har ytterligare försvagats och återhämtningen inom sektorn riskerar att bli långsam. Att staten går in med krispaket riktat till kultur, media, civilsamhälle och idrott är viktigt, men än viktigare är det att vidta åtgärder som förändrar förutsättningarna och förstärker tryggheten.

Därför måste tryggheten förstärkas för kulturarbetare bland annat genom att utöka antalet platser i scenkonstallianserna och bredda alliansverksamheterna till fler områden, staten borde öka antalet stipendier och göra dessa sjukpennings- och pensionsgrundande samt garantera social trygghet åt yrkesverksamma kulturskapare genom anpassningar av de generella trygghetssystemen så att dessa får likvärdiga sociala villkor som samhällets övriga yrkesgrupper. Det bör inrättas en enhet med kompetens om kulturskapares villkor inom ramen för Försäkringskassan (Försäkringskassan Kultur Media) med Arbetsförmedlingen Kultur Media som förebild i detta syfte. Nationellt måste det också tas fram en strategi för så kallade kombinatorer och deras rätt till a-kassa, pension och sjukförsäkring.

Pandemin har blottlagt hur de generella företagsstöden inte varit anpassade efter egenföretagande kulturskapare. KLYS beskriver i sitt remissvar till återstartsutredningen att de flesta konst- och kulturskapare är egenföretagare med enskild firma vilka inte omfattas av korttidspermitteringsstödet. Enbart företag med höga fasta kostnader har haft möjlighet att ta nytta av omställningsstödet, vilket sällan utgör fallet för konstnärsföretag. Vad gäller omsättningsstödet för enskilda näringsidkare låg golvet på 200 000 under år 2019 men sänktes till 180 000 kr. Eftersom de flesta saknar relativt regelbundna inkomster då de är anpassade efter produktioner, turnéer och uppdrag har detta stöd inte kunnat sökas. Utöver detta har inte kulturkrisstöden kunnat bistå yrkesgrupper som frilansjournalister, läromedelsförfattare, fotografer eller tecknare då dessa inte

kvalificerat sig som tillräckligt ”konstnärliga” eller ”litterära”. Här finns fortsatt stora behov av särskilda återstartsstöd samt hjälp till återetablering av yrkesverksamma och nyexaminerade konst- och kulturskapare.

Vi vill också se att fler arbetstillfällen skapas för kulturskapare bland annat genom satsningar på kultur i skolan, i arbetslivet samt kultur i vård och omsorg. Fler åtgärder som kan stimulera en kulturmarknad är att skattereglerna anpassas till kulturområdets behov så som att den reducerade kultur moms om 6 % breddas till all konst och kultur. Åtgärden handlar om att utveckla möjligheten till att även omfatta konst. Nationellt behövs därtill en strategi för de kulturella och kreativa näringarna. En annan fråga av stor vikt är införandet av produktionsincitament för film för att öka filmproduktionerna i Sverige.

Slutligen är upphovsrättens utveckling helt central för kulturskapares möjligheter att fortsätta skapa och verka i Sverige och i Europa. Den ökande digitaliseringen och omställningen till digital spridning/visning av konst och kultur har dessvärre inte främjat kulturskapares möjligheter att få skäligena intäkter. Dagens betalmetoder innebär låga ersättningar och bristande inflytande för de enskilda kulturskaparna när de upplåter sina rättigheter till streamingtjänster och andra digitala nyttjanden. Därför måste kulturskapares rätt till upphovsrätt förbättras och ersättningsnivåerna höjas.

Yttrandefrihet, sociala nätverksplattformar och kampen för demokratin

Socialdemokratin har sedan partiets begynnelse fört den demokratiska kampen. Vi kommer aldrig tillåta att antidemokratiska och extremistiska rörelser får fotfäste i vårt samhälle. Men tyvärr ser vi en utveckling där de antidemokratiska rörelserna mobiliserar. I flera länder vinner de mark och i andra har de redan lyckats överta den parlamentariska makten. För oss kommer därför kampen alltid att handla om att stå upp för rättsstatens principer, fri media och rätten till ett fritt kulturliv.

Uppkomsten av de globala onlineplattformarna har förvandlat informationssfären. Onlineplattformar har gett människor nya sätt kommunicera på, ta del av nyheter och information samt kultur. Men plattformarna har också skapat problem som våra samhällen behöver hantera. Desinformation, säkerhetspolitiska inskränkningar, kampanjer som föranleder propaganda, uppmuntran till hat, hot och våld som tystar politiker, journalister och offentligt anställda och som utgör ett hot mot demokratin. Det finns därtill ytterligare risker att beakta inför framtiden, exempelvis hur informationssamlingen ser ut vad gäller enskilda individer, den bristande regleringen av AI samt fortsatta tekniska manipulationer inom plattformarna.

Det är av yttersta vikt att åstadkomma en reglering av dessa globala aktörer som genererar ett plattformsansvar. Detta har adresserats av EU kommissionens strategiplan *Shaping Europe's Digital Future*. Regleringar för att stärka demokratin ytterligare kräver dock ett nationellt regelverk. Detta ska inte innebära inskränkningar av yttrandefriheten eller publicistiska friheter. Det som ska adresseras är det som redan regleras inom straffrätten.

Det är av betydelse att först beskriva onlineplattformarna som en egen kategori av masskommunikation. Dessa kan inte likställas med kraven vi ställer för tidningar, rörlig bild inom tv eller ljud i radio. Onlineplattformar producerar inte innehåll, utan har ett sekundäransvar. Således blir inte publicistiska-, journalistiska- eller förläggareglerverken relevanta för dessa plattformar. Men det kan inte vara så att formen för kommunikation innebär att man överlåter ansvaret på bolagen att självreglera. Även dessa behöver ställas under det demokratiska beslutsfattandet som nya innehållskanaler med användar- reglerat innehåll.

Onlineplattformarna bör därför åläggas att tydligt informera användare om hur uppgifter och kommunikation på plattformarna används. Informera användare, som lägger upp olagligt innehåll, att olagligt innehåll har tagits bort samt delge samma information till de som kommenterat innehållet. Plattformarna behöver även anpassa sig efter nationella straffrättsliga regler och

upprätthålla sig efter dessa. Socialdemokratin ska därtill verka för mediemångfald, hållbart- och långsiktigt mediestöd som stimulerar mediebevakning i hela landet.

Om- och nystart för kulturen

Sveriges kulturliv behöver efter pandemin en rejäl återöppning och återstart. Längtan efter livemusik, festivaler, idrottsevenemang, kommunala kulturnätter, teaterföreställningar, innovativa utställningar, filmpremiärer och kreativa mötesplatser har aldrig varit större. Det kommer att ta tid att öppna upp verksamheter på grund av smittorisken samtidigt som pandemin, på det tydligaste av sätt, visat vårt mänskliga behov av möten och själslig stimulans. Politiskt kan vi göra mycket för att ge kulturen och samhället den återöppning som vi alla längtar efter. Men det krävs politiska prioriteringar.

En nystart för Sveriges kulturliv kräver en handlingsplan. Den kulturella infrastrukturen bör analyseras och behovet av statliga, regionala och kommunala kulturinstitutioner och medborgardrivna mötesplatser bör ses över. Tillgänglighet och decentralisering är ledord för att förstärka tillgången till kultur över hela landet. Kulturens nya förutsättningar med digitalisering och teknikutveckling kräver ekonomiska insatser. Initiativ behövs för arbetet med kulturarvet och dess samlingar. Sverige bör också bli ett land som förstärker förutsättningarna för filmproduktion genom att införa produktionsincitament, förstärka biografinfrastrukturen i hela landet, skattelättnader för företag som köper in konst samt ha en plan för hur svensk konst och musik ska erövra globala mässor och de internationella scenerna.

Vi Socialdemokrater i Stockholm yrkar därför att:

1. Socialdemokraterna verkar för en ny media- och kulturpolitisk utredning som bland annat ser över de kulturpolitiska målen, hur principen om armlängds avstånd befästs och som analyserar rollfördelningen mellan staten, regionerna och kommunerna. Utredningen bör även se över internationaliseringen- och digitaliserings inverkan på media- och kulturens förutsättningar samt hur det internationella- och nordiska kulturutbytet kan främjas.
2. Socialdemokraterna verkar för ett nationellt regelverk som gäller för tillhandahållare onlineplattformar. Användare ska ges utökade möjligheter att kunna ta bort användargenererat innehåll som främjar hets mot folkgrupp, hat, fara för liv och hälsa samt utgör fara för demokratiska vals genomförande. Plattformarna ska ha skyldighet att vara transparenta med algoritmernas funktion.
3. Socialdemokraterna verkar för kultur i förskolan, att estetiska ämnen ska stärkas i grundskolan samt att etiska ämnen återinförs som obligatoriska i gymnasieskolan.
4. Socialdemokraterna verkar för att skollagen anger vad en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet ska omfatta, med syftet att stärka skolbiblioteken och öka likvärdigheten, samt att bemanningen av yrkesutbildade bibliotekarier i skolbiblioteken stärks.
5. Socialdemokraterna verkar för att avskaffa 2008 års reform ”Skapande skola” i syfte att införa reformen ”Kultur i Skolan”. Barn och unga ska möta och uppleva professionell kultur i skolan genom ord, bild, scen och ton. Reformen ska föranleda kontinuerlig organisation, arrangörsled och kontakt med det professionella kulturlivet.
6. Socialdemokraterna verkar för att införa en kulturskoleramslag som garanterar att kulturskoleverksamhet bedrivs i hela landet. Kulturskolan ska anses utgöra en frivillig skolform som garanterar utbildning i de konstnärliga ämnena på barns och ungas fritid. Socialdemokraterna verkar för att anslaget till kommunernas kulturskoleverksamhet ökar bland annat genom statens anslag till Kulturskolecentrum. Uppdrag om att verksamheten ska nå nya grupper tillförs.
7. Socialdemokraterna verkar för att bristen på pedagoger- och musiklärare åtgärdas samt att kommunerna bedriver ett arbete med att minska deltidstjänster- och timanställningar till förmån för heltidsanställningar.

8. Socialdemokraterna verkar för att det ska finnas ett brett kulturutbud av hög kvalitet i hela landet genom att bland annat öka statens andel av kultursamverkansmodellen samt hur modellen ska främja det fria kulturlivets förutsättningar regionalt.
9. Socialdemokraterna verkar för att stödet till kulturföreningar, studieförbund och folkhögskolor som arrangerar och skapar kultur samt till samlingslokalsföreningar, ökar. I större utsträckning ska främjandeorganisationernas arbete stödjas ekonomiskt.
10. Socialdemokraterna verkar för att initiativ tas för att främja ny- och ombyggnation av samlingslokaler, medborgardrivna möteshus, idrottshallar samt att lokaler för kultur-, idrotts- och föreningsliv kan erbjudas till låga hyror.
11. Socialdemokraterna verkar för att offentligfinansierade kulturinstitutioner ska få ett tydligare tillgänglighetsuppdrag och stöd till att öppna filialer på fler orter samt att göra gästspel, vandringsutställningar och turnéer i hela landet.
12. Socialdemokraterna verkar för att en procentregeln för konstnärlig utsmyckning tillämpas vid allt offentligt byggande – i stat, regioner och kommuner samt att regeln tillämpas vid markanvisning till och av privata byggherrar. Socialdemokraterna verkar också för en aktiv arkitekturpolitik som främjar konst, design och gestaltade livsmiljöer tillgängligt för alla.
13. Socialdemokraterna verkar för att filmproduktionsincitament införs i Sverige för att öka antalet filmproduktioner i Sverige.
14. Socialdemokraterna verkar för att stärka biografinfrastrukturen i hela landet.
15. Socialdemokraterna verkar för att fri-entréreformen utökas till regionala muséer och tar fram en strategi för samlingarnas bevarande. Socialdemokraterna verkar för en nationell strategi för att se över arkivens bevarande och samlingar.
16. Socialdemokraterna verkar för att fler arbetstillfällen skapas för kulturskapare bland annat genom satsningar på kultur i arbetslivet.
17. Socialdemokraterna verkar för en ny reform för kultur i vård och omsorg.
18. Socialdemokraterna verkar för att den ekonomiska och sociala tryggheten stärks för kulturarbetare. Bland annat genom anpassningar av de generella trygghetssystemen så att dessa får likvärdiga villkor som samhällets övriga yrkesgrupper, att utöka antalet platser i scenkonstallianserna och bredda alliansverksamheterna till fler områden samt att staten ökar antalet stipendier och gör dessa sjukpennings- och pensionsgrundande.
19. Socialdemokraterna verkar för att konstutövare anställs på statliga, regionala och kommunala kulturscener och institutioner och fasar ut NPM- styrningen inom den offentliga sektorn.
20. Socialdemokraterna verkar för att kulturskapares rätt till upphovsrätt förbättras samt att ersättningsnivåerna höjs.
21. Socialdemokraterna verkar för att den reducerade kultur Momsen om 6 % breddas till all konst och kultur samt att konsten i primärmarknaden görs avdragsgill.
22. Socialdemokraterna verkar för en nationell strategi för de kulturella och kreativa näringarna.
23. Socialdemokraterna verkar för att de globala onlineplattformarna åläggs att tydligt informera användare om hur uppgifter och kommunikation på plattformarna används. Plattformarna behöver även anpassa sig efter nationella straffrättsliga regler och upprätthålla sig efter dessa.
24. Socialdemokraterna verkar för mediemångfald, hållbart- och långsiktigt mediestöd som stimulerar mediebevakning i hela landet.
25. Socialdemokraterna verkar för en återstartsinfrastruktur med fortsatta ekonomiska stöd, kompetensutveckling och främjandeinsatser till Sveriges kultursektor.